

§ 102 Tystnadsplikt m.m.

BISKOP ESBJÖRN HAGBERG:

Ordförande, ledamöter, biskopar och åhörare! Jag talar för utskottet och jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Svenska kyrkan har ett stort förtroende bland många. Åtskilliga medarbetare får ständigt uppleva hur man både bildligt och bokstavligt bjuds in i människors innersta rum. En av de saker som bidrar är att man vet att när man talar med den som finns i kyrkans sammanhang råder tystnadsplikt. Genom de ramar som tystnadsplikten ger skapas rum för nära och förtroliga samtal. Det förslag som i dag föreligger är ett svar på en önskan att både inför anställda och medarbetare utveckla och tydliggöra vad tystnadsplikten innebär. Jag vill peka på några av de saker som lyfts fram.

Prästens tystnadsplikt är absolut vad gäller bikt och enskild själavård. Här finns ingen skillnad annat än att uttrycket absolut konsekvent ska användas. Diakonen har tystnadsplikt för det som diakonen möter i enskild själavård. Det är heller egentligen ingen praktisk skillnad annat än att terminologin är förändrad. Det som tidigare hette själavårdande samtal heter nu enskild själavård. Tystnadsplikten skillnad mellan präst och diakon ligger inte i benämning utan i vining. För diakonen är tystnadsplikten av den karaktären att den kan brytas, om konfidenten medger det, att man åläggs tala under ed eller att det föreligger uppgiftsinformationsskyldighet eller anmälningsskyldighet. Därtill tillkommer i förslaget en skillnad som också har varit praxis under en tid, nämligen att det ska finnas anmälningsskyldighet när barn far illa. Jag återkommer till det.

I församlingsarbetet finns en tystnadsplikt som ligger i den församlingsvårdande verksamheten. Där finns också de undantag som ligger i diakonens tjänst men också en så kallad menprövning. Det betyder att det får sägas om det inte är till skada och men om det sägs Här tillkommer också den anmälningsskyldighet som jag återkommer till. Kyrkans familjerådgivning har tidigare haft en tystnadsplikt som finns i den församlingsvårdande tjänsten. I utredningen i förslaget förstärks den tystnadsplikten, så att det är samma tystnadsplikt som råder i den familjerådgivning som bedrivs i kyrkans regi som i den som bedrivs i samhällets regi.

Så återkommer jag till anmälningsskyldigheten. Anmälningsskyldighet gäller alla dem som har en tystnadsplikt utom präster i det som berör bikt och enskild själavård. Det gäller alltså när man som kyrkans medarbetare har kännedom om något som kan innebära att socialnämnden kan ingripa till ett barns skydd. Där har man en skyldighet att anmäla. Det berör alltså dem som har någon form av tystnadsplikt i de olika tystnadsplikter som finns i församlingens sammanhang.

I förslaget finns också andra förändringar som berör undantag för offentlighet för handlingar. Det betyder till exempel ett starkare skydd för den som har behov av hemlig adress, vissa uppgifter som berör affärs- och driftsförhållanden i bolag, företag eller stiftelser och vissa saker som berör upphandlingar.

Den teologiska motiveringen för tystnadsplikten har behandlats i Läronämnden. Kyrkostyrelsens förslag om att motiveringen ska utgå från att den bekända och förlåtna synden för alltid är utplånad kritiserar starkt av Läronämnden som motivering för tystnadsplikten. Som enskild teologisk utsaga är den inte problematisk men just när det gäller tystnadsplikten. Det pekas i stället på att kyrkans själavård bedrivs på Kristi uppdrag. Bekännelsen är inför Kristus och Kristus röjer det inte. Problemet som fanns i den andra motiveringen, att det handlar om att det ska vara en förlåten synd, fungerar inte om en bikt inte avslutas med förlåtelse. Att synd är borta kan inte anses vara i relation människa till människa. Det skulle

hindra att människan tog ansvar för sin skuld. Tystnadsplikten berörs också tydligare genom att den finns i själva vigningsordningen.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag.

BRITT LOUISE AGRELL:

Ordförande, biskopar, ledamöter och åhörare. Jag talar för kyrkostyrelsen. Som ni ser i utskottets förslag till beslut har man föreslagit en ändring i förhållande till kyrkostyrelsens skrivelse, nämligen inledningstexten till tolfte avdelningen i kyrkoordningen som biskop Hagberg just talade om. Som ärkebiskopen så träffande sa härom dagen måste vi ju alla leva med i en process där det händer saker. Med hänsyn till det som har hänt i Läronämnden har kyrkostyrelsen nu bestämt sig för att stödja utskottets förslag till beslut när det gäller inledningstexten i kyrkoordningens tolfte avdelning.

Vi har därför inte något eget yrkande.

NILS GÅRDER:

Ordförande! Jag begär ordet, eftersom många av oss under den tid som förflutit sedan vi träffades här i september nog har hört av personer som känt osäkerhet inför de regler vi nu ska besluta om, inte minst regeln om anmälningsskyldighet. Jag tror därför det är angeläget att kyrkomötet ber kyrkostyrelsen att utfärda råd om hur dessa nya bestämmelser ska göras kända för alla verksamma inom Svenska kyrkan. Jag säger verksamma, eftersom det ju inte bara berör anställda utan också andra personer som är verksamma.

Därför har jag ett särskilt yrkande som jag ska läsa. Det lyder:

Jag yrkar att kyrkomötet uppdrar till kyrkostyrelsen att utfärda råd om hur regler om tystnadsplikt och anmälningsskyldighet ska göras kända för alla verksamma inom Svenska kyrkan.

Detta betyder inte att vi ska ge kyrkostyrelsen i uppdrag att, ska vi säga, utfärda några bestämmelser. Det handlar bara om ett informationsarbete för att de av kyrkomötet beslutade reglerna ska bli anmält kända. Tack.

MARIKA MARKOVITS:

Anmälningssplikten är ett viktigt skydd för våra barn och i kyrkan måste vi bli bättre på att anmäla när vi misstänker att barn far illa. Det är en självklarhet. Med det förslag som står på sidan 7 i utskottets beredning när det gäller formuleringen i 54 kap. 13 a § tänker jag emellertid att vi faktiskt riskerar att gå från passivitetens dike i anmälningssplikten till övernitiskhetens dike.

Vi har i Sverige i dag två olika grader av anmälningssplikt. Den ena är *skyldighet*. Den är absolut och den är omedelbar. Så fort du ens har misstanke om att ett barn far illa måste du anmäla det till socialnämnden. Den andra graden av anmälningssplikt är *bör*. Med bör menas också en kraftfull plikt att anmäla när man anar eller misstänker att barn far illa, men det ger ett litet, litet utrymme för samråd och prövning innan anmälan sker, ett litet utrymme att överväga i tid när anmälan sker utan att man har begått ett tjänstefel.

Jag samtycker till att diakoner och präster ska ha anmälningssplikt, precis som förslaget säger, och även andra anställda i församlingen utom begränsningen när det gäller det självavårdande och bikten för prästen. Det är alltså det absoluta och det omedelbara. Men jag är djupt kritisk till att frivilliga medarbetare ska omfattas av anmälningsskyldigheten som ursprungligen är tänkt för de offentliga tjänstemännen och den offentligfinansierade institutionsverksamheten. Särskilt tänker jag då på att våra barn- och ungdomsledare under 18 år skulle omfattas just av

anmälningsskyldigheten. Jag känner att hela tanken med det frivilliga engagemanget i kyrkan och generellt i idéburna organisationer ofta är kamratstödandet. Att i den rollen lägga in skyldighet att anmäla tycker jag är för tungt. Det är fullt tillräckligt att de omfattas av lagens *bör* när det gäller anmälningsplikten.

Därför har jag ett förslag på ändring. Förslaget är en annan formulering av texten i 54 kap. 13 a §. Första meningen ska inledas med "Anställd som i kyrkans verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa..." i stället för "Den som..." Likaså ska läggas till en mening på slutet efter texten om prästens begränsningar av anmälningsskyldigheten i bikt och själavård: "Frivilliga medarbetare som får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd bör anmäla det till socialnämnden."

I Stockholms stadsmission där jag arbetar till vardags arbetar vi framgångsrikt med båda formerna av anmälningsplikt, *skyldighet* och *bör*. Det ger ett litet utrymme för oss att bevara den idéburna organisationens särart att kunna använda det lilla utrymmet för samråd och för dialog med den ungdom särskilt som det gäller för att skydda barnet men i dialog med ungdomen själv.

Bifall till mitt förslag till ändring.

BISKOP ESBJÖRN HAGBERG (REPLIK):

Anmälningsskyldigheten, menar jag, handlar om dem som har någon form av tystnadsplikt, också de ideella medarbetare som har en tystnadsplikt. En av brottingarna som har varit är om det är så att jag bryter tystnadsplikten om jag säger någonting eller om jag inte gör det. Vi ska inte försätta de ideella medarbetarna i den situationen att de inte vet om de riskerar att bryta tystnadsplikten eller inte. Den som får ett ansvar att ha en tystnadsplikt ska också ha möjligheten att ha anmälningsskyldighet. Kan det inte vara besvärligare för den som är ideell medarbetare att själv bära den kunskapen om det svåra man fått vetskap om än att få möjlighet att tillsammans med till exempel kyrkoherden gå vidare med den uppgiften?

MARIKA MARKOVITS (REPLIK):

Jag menar att mitt förslag skapar den tydlighet som ideella medarbetare behöver. Det är nämligen så att skyldigheten gör att du inte kan ha samråd med en kyrkoherde. Om du som ideell medarbetare omfattas av skyldighetskravet och känner dig osäker på om du ska anmäla eller inte, får du inte i samråd med kyrkoherden ens vid blotta misstanken välja bort att anmäla. Du måste anmäla. Men under börkravet kan du i samråd med en anställd i församlingen kanske fatta beslut om att inte gå till anmälan och det är okej. Du har inte gjort ett fel. Under skyldighetslagstiftningen kan du däremot inte i samråd fatta ett annat beslut om du har en misstanke.

NILS GÅRDER:

Herr ordförande! Med anledning av ett samtal jag haft med kansliet skulle jag vilja säga något om det tidigare framställda yrkandet. Trots att jag själv sa att det inte var frågan om att ge några kompletterande regler skulle det kunna ges den tolkningen när jag valde att säga att kyrkostyrelsen ska "utfärda" råd. Ordet utfärda skulle möjligen kunna tolkas som någon sorts makt att just utfärda regler. Därför skulle jag vilja justera yrkandet så att ordet utfärda ersätts av ordet ge, som inte har samma drag av någon sorts kompletterande anvisningar.

När jag ändå har ordet skulle jag faktiskt vilja få, om man får säga det, replikera. Jag tror att om vi ska ändra lydelsen i förhållande till utskottets förslag så som Marika Markovits föreslår det ärendet borde gå till kyrkorätt innan det prövas här. Jag har själv lite svårt att förstå skillnaden på skall och bör. Den som handlar i strid med hur man bör kanske handlar fel.